

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิดในการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา เพื่อศึกษาประสบการณ์การจัดการกับการรับรู้ทางลบของสังคมของผู้ป่วยจิตเภทในชุมชน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) แบบมีแนวทางในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลุ่มลึกและครอบคลุมเกี่ยวกับประสบการณ์การจัดการกับการรับรู้ทางลบของสังคมของผู้ป่วยจิตเภทในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่ประสบกับปรากฏการณ์นั้นออกมาได้ตามความเป็นจริง โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant)

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยนี้ เป็นผู้ป่วยจิตเภทที่มาตามนัดแพทย์ ซึ่งเป็นผู้ป่วยจิตเภทที่ปกติอาศัยอยู่ในชุมชนและมีการรับรู้ที่เกิดจากการรับรู้ทางลบของสังคม ทั้งนี้เพื่อให้ได้ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริง จึงต้องมีการสัมภาษณ์จากผู้ที่มีประสบการณ์นั้นโดยตรง สามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วนตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงที่อยู่ในความสนใจ ดังนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง ที่มีประสบการณ์ มีความรู้ในประสบการณ์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา และมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด

วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณสมบัติตรงตามประเด็นที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัยจึงได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

- 1) ผู้ป่วยจิตเภทในชุมชนที่มาใช้บริการตรวจรักษาที่กลุ่มงานจิตเวชตามนัดแพทย์ โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี สามารถพูดคุย สื่อสาร ได้ตอบรู้เรื่อง การได้ยินปกติและเข้าใจภาษาเดียวกันกับผู้วิจัย และผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่าสังคมมีการรับรู้ทางลบต่อการเจ็บป่วยทางจิตของตนเอง (Self - selected) จากการประเมินโดยวิธีการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามของการรับรู้ทางลบของสังคมต่อการเจ็บป่วยทางจิตของผู้ป่วย (รายละเอียดแนวคำถามอยู่ในภาคผนวก ก) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ป่วยจิตเภททั้งหมด 26 ราย แต่พบว่าผู้ป่วยจิตเภทที่รับรู้ว่าสังคมมีการรับรู้ทางลบต่อตนเองจำนวน 17 ราย ที่ทำให้เกิดความอึดตัวของข้อมูล
- 2) ผู้ป่วยเคยมีประวัติเป็นผู้ป่วยใน เคยได้รับการวินิจฉัยจากจิตแพทย์ว่าเป็นผู้ป่วยโรคจิตเภท (schizophrenia) และได้รับการจำหน่ายจากโรงพยาบาล
- 3) มีความยินดีและให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล ตามแบบการขอความร่วมมือและคุ้มครองสิทธิการเป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

สนามการวิจัยที่ทำการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ เป็นกลุ่มงานจิตเวชที่ให้บริการตรวจรักษาแบบผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นโรงพยาบาลศูนย์ที่อยู่ในพื้นที่ของสุราษฎร์ธานี โดยในการสัมภาษณ์ได้ใช้พื้นที่ในส่วนที่เป็นห้องกลุ่มบำบัดและห้องตรวจของกลุ่มงานจิตเวช

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ผู้วิจัยจึงเป็นเครื่องมือและกุญแจที่สำคัญ ในการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการ เพราะในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยจะต้องเข้าไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลอย่างใกล้ชิด ในสถานการณ์ที่เป็นจริง นอกจากผู้วิจัยจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญแล้ว ยังมีเครื่องมือประกอบอื่นๆ ที่ต้องใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

2.1 เครื่องบันทึกเสียง

2.2 แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล

2.3 แนวคำถามในการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) เกี่ยวกับประสบการณ์การจัดการกับการรับรู้ทางลบของสังคมของผู้ป่วยจิตเภทในชุมชน มีลักษณะคำถามเป็นปลายเปิด ที่จะช่วยให้ผู้ป่วยสามารถบอกเล่าเรื่องราวหรือประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการจัดการกับการรับรู้ทางลบของสังคมของผู้ป่วยจิตเภทในชุมชนได้อย่างครอบคลุมและลึกซึ้ง โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน (รายละเอียดในภาคผนวก)

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) แบบมีแนวทางการสัมภาษณ์เป็นวิธีการหลัก โดยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นรายบุคคล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้

3.1 การเตรียมความพร้อมของผู้วิจัย

เพื่อให้สามารถดำเนินการวิจัยได้อย่างถูกต้องตามกระบวนการวิจัย และได้ผลการวิจัยที่มีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยได้มีการพัฒนาความพร้อมในการดำเนินการวิจัย โดยได้เตรียมตนเองทั้งระยะก่อนและระหว่างดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1.1 การเตรียมความรู้เรื่องระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการเชิงทฤษฎีของการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาด้วยตนเองจากการอ่านเอกสาร ตำรา ผลงานการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ ผลงานวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา การลงทะเบียนเข้าเรียนวิชาวิจัยเชิง

คุณภาพ 3 หน่วยกิต ของคณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับการขอ คำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

3.1.2 การเตรียมความรู้ด้านความไวเชิงทฤษฎี ผู้วิจัยศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับโรคจิตเภท แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการกับอคติจากสังคม ที่เกิดจากการรับรู้ทางลบของสังคมของผู้ป่วยจิตเภทในชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับการพยาบาลผู้ป่วย จิตเภทในชุมชน รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา เพื่อให้มีความพร้อมใน การตรวจสอบตนเองเกี่ยวกับความรู้ ความรู้สึก ความคิด ที่ต้องจัดกรอบแยกไว้ ก่อนการรับฟัง และการแปลความ การให้ความหมายข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล เพื่อระมัดระวังความคลาดเคลื่อนที่ อาจเกิดขึ้นในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

3.1.3 การวางแผนการวิจัย ผู้วิจัยทำการวางแผนการวิจัยเป็นขั้นตอนตั้งแต่ก่อนเข้า สนามระหว่างการเก็บข้อมูล และหลังออกจากสนาม

3.1.4 ผู้วิจัยมีความตระหนักว่าตนเองเป็นผู้วิจัย เป็นเครื่องมือที่สำคัญ ต้องเข้าสนาม เพื่อรับข้อมูลที่เป็นจริงจากผู้ให้สัมภาษณ์ โดยคำนึงถึงการป้องกันและลดอคติจากการคาดเดา หรือมีแนวคิดล่วงหน้า มีความพร้อมในด้านเทคนิคการสัมภาษณ์ โดยการฝึกฝนเทคนิคการ สัมภาษณ์ การเตรียมขั้นตอนการสัมภาษณ์ในแต่ละช่วง ได้แก่ การเตรียมความพร้อมผู้ให้ข้อมูล การให้ผู้ให้ข้อมูลระลึกถึงเหตุการณ์ขณะนั้น และปล่อยให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าเรื่องด้วยตนเอง (Drew, 1993) และฝึกฝนเป็นผู้กระตือรือร้นในการฟัง (Active listening) การใช้คำถามเพื่อค้นหาข้อมูล (Exploring question) ทักทายการบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการให้ความหมาย โดย คำนึงถึงสิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูลและจริยธรรมของผู้วิจัยตลอดการดำเนินการวิจัย (Steubert and Carpenter, 1999) ผู้วิจัยให้ความสำคัญและพยายามให้ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัย เคารพในความเป็นผู้มีประสบการณ์ ให้เกียรติและยอมรับข้อมูลที่คิดว่าเกิดจากประสบการณ์ที่ ผู้ให้ข้อมูลได้ประสบจริงๆ

3.1.5 ผู้วิจัยตรวจสอบตนเองร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา ตลอดการดำเนินการวิจัยได้แก่ การคุ้มครองสิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล เทคนิคและวิธีการสัมภาษณ์ การให้ความหมายและรหัสข้อมูล การ จัดกลุ่มประเด็นของความหมายและรหัสข้อมูล รวมทั้งการเขียนอธิบายประเด็นอย่างละเอียด

3.1.6 ผู้วิจัยตระหนักอยู่เสมอว่าผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ร่วมวิจัย เนื่องจากต้องการศึกษา ประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญและพยายามให้ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมใน การศึกษา โดยเคารพในความเป็นผู้มีประสบการณ์ที่ต้องการศึกษาอย่างเต็มที่ (Knaack, 1984)

3.2 การเตรียมแนวคำถามในการสัมภาษณ์ (Semi – structure interview) แบ่งแนวทาง การสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ

3.2.1 ผู้วิจัยสร้างแนวคำถามแนวคิดการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการกับอคติจากสังคมของผู้ป่วยจิตเภทในชุมชน และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง กำหนดวัตถุประสงค์ของข้อคำถามตามปัญหาการวิจัย แล้วเขียนแนวคำถามเป็นลักษณะคำถามปลายเปิดเป็นประเด็นกว้างๆ มีความยืดหยุ่นในการสนทนา ไม่กำหนดจำนวนคำถามและลำดับคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุม ตรงประเด็นที่ต้องการศึกษา หลังจากนั้นนำแนวคำถามปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมเพื่อตรวจสอบแนวคำถามจากนั้นนำไปทดลองกับผู้ที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกันกับผู้ให้ข้อมูลที่กำหนดไว้ 2 ราย

3.2.2 หลังจากสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรายแรกแล้ว ผู้วิจัยทำการถอดเทปแบบคำต่อคำ (Verbatim) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลซ้ำอีกครั้ง ด้วยการฟังจากเทปบันทึกเสียงเมื่อพบว่าข้อมูลที่ได้ยังไม่ชัดเจนหรือมีบางคำถามที่ไม่สามารถสื่อไปยังสิ่งที่ต้องการศึกษาได้ จึงได้ทำการปรับแนวคำถามใหม่ให้เหมาะสมมากขึ้น เพิ่มเติมข้อคำถามที่ยังไม่ครอบคลุม ครบถ้วน รวมทั้งเพิ่มคำถามแบบเจาะลึก ในกรณีที่ต้องการรับทราบข้อมูลเรื่องนั้นมากขึ้นหรือไม่แน่ใจในคำพูดบางคำของผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้เมื่อพบว่ามีความบางคำไม่ชัดเจน ผู้วิจัยทำการจดคำถามหรือบันทึกคำพูดที่ยังไม่เข้าใจไว้เพื่อนำกลับไปถามผู้ให้ข้อมูลอีกครั้ง เพื่อให้เกิดความกระจ่าง หลังจากตรวจสอบความสมบูรณ์กับผู้ให้ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยนำข้อคำถามที่ได้รับการปรับจากผู้ให้ข้อมูลรายแรก ไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรายที่สอง และนำมาทำการถอดข้อความเป็นคำต่อคำ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเช่นเดียวกับผู้ให้ข้อมูลรายแรก จากนั้นนำไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม เพื่อทำการปรับแนวคำถามให้เหมาะสมอีกครั้ง จากนั้นนำข้อคำถามที่ได้จากการปรับ ไปรับการตรวจสอบคุณภาพความตรงเชิงเนื้อหาอีกครั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกายภาพบำบัด สุขภาพจิตและจิตเวชและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาเชิงคุณภาพ จากนั้นทำการปรับแก้ข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำข้อคำถามที่ได้ไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลจริงตามขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลถึง โรงพยาบาลที่เป็นสนามวิจัยเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เข้าพบเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยจิตเวช คือ กลุ่มงานจิตเวช เพื่ออธิบายวัตถุประสงค์และการดำเนินการวิจัย และขอความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์โครงการวิจัย

3.3.2 ผู้วิจัยค้นหาผู้ให้ข้อมูล คือผู้ป่วยจิตเภทที่มารับการรักษาตามนัดแพทย์ ณ แผนกผู้ป่วยนอก กลุ่มงานจิตเวช โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี โดยทำการสอบถามกับเจ้าหน้าที่พยาบาล

ที่อยู่ประจำกลุ่มงานจิตเวช ว่ามีผู้ป่วยจิตเภทรายใดบ้างที่มารับการตรวจรักษา จากนั้นจึงติดต่อเข้าพบผู้ป่วยเพื่ออนุญาตขอดูเวชระเบียนของผู้ป่วยจากผู้ป่วยและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน

3.3.3 ผู้วิจัยเข้าพบ แนะนำตัว และสร้างสัมพันธภาพกับผู้ป่วยหลังจากพบว่ามีคุณสมบัติตามเกณฑ์ของการเป็นผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือในการเป็นผู้ร่วมวิจัย พร้อมทั้งได้อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมทั้งได้อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย รวมทั้งการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลให้ได้รับทราบ เมื่อผู้ป่วยมีความสนใจและยินดีเข้าร่วมการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยอธิบายให้ทราบถึงรายละเอียดของการวิจัยให้ทราบอีกครั้ง ซึ่งได้แก่ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย รวมถึงขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียด หัวข้อที่ต้องการสัมภาษณ์ การขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนา การจดการบันทึกภาคสนามขณะทำการสัมภาษณ์ ระยะเวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์โดยเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เลือกวัน เวลา และสถานที่ในการให้สัมภาษณ์ โดยคำนึงถึงความสงบเป็นส่วนตัว ความพอใจของผู้ให้สัมภาษณ์ ความสะดวกในการเดินทาง และความปลอดภัยของผู้วิจัย การรักษาความลับโดยการทำลายเทปบันทึกเสียงเมื่อสิ้นสุดการวิจัย

3.3.4 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) แบบมีแนวทางในการสัมภาษณ์ (Interview guideline) เมื่อประเมินได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีการรับรู้ที่เกิดการรับรู้ทางลบของสังคมและเกิดความไว้วางใจพร้อมที่จะให้ข้อมูลเชิงลึกต่อไป แต่ถ้ากรณีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่มีการรับรู้ที่เกิดการรับรู้ทางลบของสังคมผู้วิจัยก็จะยุติการสนทนา โดยผู้วิจัยแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลทราบไว้ก่อนการสัมภาษณ์ว่าถ้าคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลไม่ตรงตามเกณฑ์ผู้วิจัยจะหยุดการสัมภาษณ์ต่อ ถ้ากรณีที่ผู้ให้ข้อมูลมีการรับรู้ที่เกิดการรับรู้ทางลบของสังคมผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเทป จากนั้นจึงให้เขายินยอมเป็นผู้เข้าร่วมวิจัย และเริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนต่อไป โดยการสัมภาษณ์ต่อ ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ที่ห้องกลุ่มบำบัดและห้องตรวจแพทย์ ณ กลุ่มงานจิตเวช โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลทุกรายสะดวกที่จะให้สัมภาษณ์ ณ กลุ่มงานจิตเวช โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี ในวันที่มาตรวจตามนัดแพทย์และยินยอมให้สัมภาษณ์ 1-2 ครั้ง โดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์ครั้งละ 1 ชั่วโมง ซึ่งขณะสัมภาษณ์ผู้วิจัยปฏิบัติดังนี้

- 1) ทำการเก็บข้อมูลส่วนที่ 1 คือแบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล
- 2) ทำการเก็บข้อมูลส่วนที่ 2 คือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ถึงประสบการณ์การจัดการกับการรับรู้ทางลบของสังคมของผู้ป่วยจิตเภทในชุมชน แบบมีแนวทางในการสัมภาษณ์ พร้อมกับการสัมภาษณ์ด้วยเทปบันทึกเสียง ซึ่งในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้ทักษะของการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยคำนึงถึงสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้ให้ข้อมูล มีการปรับข้อ

คำถามในขณะสัมภาษณ์เพื่อความชัดเจนของข้อมูลตามบริบท และสิ่งที่สังเกตได้จากการสัมภาษณ์ เช่น สีหน้า ท่าทาง แววตา อารมณ์และการแสดงออกที่ไม่ใช้คำพูดของผู้ให้ข้อมูล

3) สังเกตท่าทางของผู้ให้ข้อมูล เมื่อผู้ให้ข้อมูลแสดงอารมณ์ร่วมขณะตอบ

คำถาม หรือบอกเล่าประสบการณ์ เช่น ร้องไห้ สีหน้าท่าทางโกรธ ยิ้มหัวเราะ ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูล ได้ระบายหรือแสดงถึงความอย่างเต็มที่ โดยรับฟังอย่างตั้งใจแสดงความเห็นใจ และนั่งอยู่เป็นเพื่อนผู้ให้ข้อมูล เมื่อผู้ให้ข้อมูลได้ระบายความรู้สึกแล้ว ผู้วิจัยจึงเริ่มทำการสัมภาษณ์ในประเด็นต่อไป ซึ่งในการสัมภาษณ์ครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูล 5 ราย (คือ ID 01, ID 08 ,ID 13, ID 14, ID17) ที่แสดงอารมณ์โศกเศร้าออกมาโดยการร้องไห้ เมื่อพูดถึงการเจ็บป่วยทางจิตของตนเองและการรับรู้ทางลบของสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้ให้ผู้ให้ข้อมูลได้ระบายความรู้สึก บอกเล่าความรู้สึกต่างๆ ออกมาให้มากที่สุด และดำเนินการสัมภาษณ์ต่อไปจนเสร็จสิ้นตามระยะเวลาที่ได้ตกลงร่วมกันกับผู้ให้ข้อมูลได้รับทราบก่อนการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยในฐานะพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับงานทางด้านจิตเวชประเมินแล้วว่าการร้องไห้ไม่มีผลต่ออาการเจ็บป่วยทางจิตของผู้ให้ข้อมูล

4) ผู้วิจัยทำการจดบันทึกภาคสนามในประเด็นที่สำคัญไว้เป็นบางส่วนซึ่งได้ขอ

อนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนที่จะทำการจดบันทึกทุกครั้ง ในกรณีที่ผู้ป่วยแสดงอาการสงสัยหรือกรณี que ผู้ป่วยจำไม่ได้ว่าผู้วิจัยบอกกล่าวไว้แล้วว่าจะมีการขอจดบันทึกขณะสัมภาษณ์ และพยายามกระทำน้อยที่สุด โดยทำการบันทึกย่อเฉพาะหัวข้อหรือประเด็นที่สำคัญ ประเด็นที่ต้องการเพิ่มเติม พฤติกรรมการแสดงออกของผู้ให้ข้อมูล และบันทึกเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นขณะทำการศึกษา ความคิดเห็น ความรู้สึกของผู้วิจัยที่มีต่อปัญหา การแก้ไข และผลที่เกิดขึ้นจากการแก้ไข ขณะเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

5) การสิ้นสุดการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยพิจารณาระยะเวลาในการ

สัมภาษณ์แต่ละครั้งตามความเหมาะสมและความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลหรือเมื่อสังเกตเห็นพฤติกรรม ที่แสดงถึงความไม่พร้อมในการให้สัมภาษณ์ต่อไปของผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งการได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่เพียงพอ ก่อนจบการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยกล่าวสรุปถึงสิ่งที่ได้จากการสนทนาให้ผู้ให้ข้อมูลได้ทราบอย่างคร่าวๆ จากนั้นผู้วิจัยกล่าวขอบคุณผู้ให้ข้อมูลที่ยินดีเข้าร่วมการวิจัย

6) ภายหลังจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล

เบื้องต้น โดยการถอดข้อความ (transcribe) จากเทปบันทึกเสียงเป็นคำต่อคำ (verbatim) ออกเป็นบทสนทนาที่เป็นตัวอักษร (transcript) ด้วยตนเอง ตรวจสอบความถูกต้อง ชัดเจนครบถ้วนของข้อมูลโดยเปรียบเทียบกับการฟังเทปบันทึกเสียงซ้ำ สรุปเป็นประเด็นปัญหาที่พบสำหรับการวิเคราะห์และสรุปเป็นประเด็น จากนั้นผู้วิจัยทำการปรับคำพูดจากการสัมภาษณ์ให้เหมาะสม สำหรับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรายต่อไป

หลังจากที่ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และวิเคราะห์ ข้อมูลตามระเบียบวิธีการวิจัยจนได้ข้อมูลที่มีความอึดตัว คือ มีแบบแผนข้อมูลซ้ำกัน ไม่มี ประเด็นใหม่ขึ้น ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลกับอาจารย์ที่ปรึกษา และยุติการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมแล้ว มีผู้ให้ข้อมูลที่ทำให้เกิดการอึดตัวของข้อมูลจำนวน 17 ราย ระยะเวลาที่ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล หรืออยู่ในสนามการวิจัย คือตั้งแต่ต้นเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 ถึง ปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2550

4. การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยให้การพิทักษ์ผู้ให้ข้อมูลตลอดการกระบวนการวิจัย โดยรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 คัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัยตามความยินยอมของผู้ให้ข้อมูล

4.2 ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดบอกให้ทราบเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องที่จะสัมภาษณ์ กระบวนการ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก การขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนา ระยะเวลาและจำนวนครั้งที่ขอ สัมภาษณ์แต่ละครั้ง การขอให้ตรวจสอบความถูกต้องข้อมูล สถานที่ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ การ รักษาความลับด้วยการทำลายเทปบันทึกเสียงเมื่อสิ้นสุดการวิจัย การไม่เปิดเผยข้อมูลใดๆ ที่จะ สามารถเกี่ยวโยงถึงผู้เข้าร่วมวิจัย การนำเสนอข้อมูลเอกสารจากการสัมภาษณ์ไปอภิปรายเผยแพร่ ในลักษณะข้อมูลโดยรวม และเฉพาะการนำเสนอทางวิชาการเท่านั้น

4.3 ขณะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสามารถไม่ตอบคำถามใดๆ ที่ไม่สะดวกใจ หรือบอก ยุติการให้ความร่วมมือในขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัย โดยไม่ต้องบอกเหตุผล และจะไม่มี ผลกระทบใดๆ ทั้งสิ้นต่อผู้ให้ข้อมูล ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลทุกรายยินยอมและสะดวกที่จะ ให้สัมภาษณ์จนสิ้นสุดกระบวนการวิจัย

4.4 ผู้วิจัยอธิบายข้อมูลและเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัย และให้เวลาในการคิดทบทวน ก่อนตัดสินใจให้คำตอบด้วยความสมัครใจ

4.5 ให้ผู้ให้ข้อมูลเซ็นยินยอมหรือบันทึกคำยินยอมในการเข้าร่วมวิจัย และมีการเก็บใบ เซ็นยินยอม บันทึกคำยินยอมหรือข้อมูลต่างๆ ไว้ในที่ปลอดภัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกใช้การวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบของ Colaizzi (1978 cite in Streubert and Carpenter, 2003) วิธีนี้เน้นที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูล และใช้การ สังเกต การบันทึกภาคสนามร่วมด้วย และอาจมีความยืดหยุ่นได้ เช่น อาจให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบ ก่อนและระหว่างเก็บข้อมูล แทนที่จะรอข้อมูลทั้งหมดก่อนไปให้ตรวจสอบโครงสร้างประกอบ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลให้ความเห็น และความมั่นใจของข้อมูลก็ได้ (Omery, 1983 อ้างถึงในจนฉะจง เห่งจาด, 2546) และ Colaizzi มีความเชื่อในปรัชญาการวิจัยตามแบบของ Husserl ซึ่งเป็นแบบ

แผนการวิจัยที่ผู้วิจัยเลือกเป็นแนวทางในการศึกษา มีความสำคัญอยู่ที่ ผู้วิจัยต้องทำให้ว่าง โดยตระหนักถึงความรู้เดิมแต่ไม่ได้นำมาร่วมเป็นกรอบแนวคิดและมีอิทธิพลในการวิเคราะห์ข้อมูล หรือการจัดกรอบความคิด (bracketing) ความรู้ที่มีอยู่เดิม ก่อนการดำเนินการวิจัย ซึ่งได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

5.1 ผู้วิจัยอ่านข้อมูลที่ได้จากการถอดข้อความจากเทปบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลทุกราย แบบคำต่อคำ (Verbatim) ออกมาเป็นบทสนทนา (Transcripts) จากนั้นอ่านบทสนทนาเพื่อทำความเข้าใจจนกระทั่งได้ความรู้สึกและมองเห็นสาระสำคัญของข้อมูล

5.2 อ่านบทสนทนาร่วมกับฟังเทปซ้ำ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นอ่านบทสนทนาซ้ำหลายครั้ง เพื่อทำความเข้าใจ (Make sense) ร่วมกับบันทึกในภาคสนามเพื่อทบทวนเหตุการณ์และเติมเต็ม (Supply) ข้อมูลที่อาจขาดหายไป

5.3 อ่านบทสนทนาบรรทัดต่อบรรทัด (Line by line) แล้วให้รหัสข้อมูล (Code units of data)

5.4 ดึงข้อความที่สำคัญ (Extracting significant statement) ที่กล่าวซ้ำๆกันออกมา พยายามให้ความหมายที่เป็นไปได้ของแต่ละข้อความสำคัญหรือประโยคนั้นให้ชัดเจนขึ้น (Try to spell out the meaning)

5.5 จัดระบบความหมายของข้อความเป็นกลุ่มประเด็น (Formulated means into cluster of themes) โดยเขียนอธิบายประเด็นเป็นความเรียงอย่างละเอียด

5.6 เขียนบรรยายประเด็นที่ได้เป็นความเรียงให้มีความต่อเนื่อง กลมกลืน เพื่อเห็นถึงประสบการณ์การจัดการกับอคติจากสังคมของผู้ป่วยจิตเภทในชุมชน ซึ่งมาจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

5.7 กลับไปหาผู้ให้ข้อมูล จำนวน 3 ราย เพื่อให้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและตรวจสอบการแปลความหมายของผู้วิจัย แล้วกลับมาแก้ไขตาม que ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบ เขียนประเด็นข้อมูลและการแปลความหมายของผู้วิจัย เป็นความเรียงจนมั่นใจว่าได้ข้อมูลที่อึดตัว

5.8 เขียนสรุปรายงานวิจัย อธิบาย เชื่อมโยงระหว่างข้อมูลที่ได้กับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

6. การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล (Trustworthiness)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลโดยยึดหลักของ Guba & Lincoln (1989 และ Guba & Lincoln 1985 อ้างถึงในอารีย์วรรณ อ่วมธานี, 2549) ซึ่งได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความเชื่อถือได้ของข้อมูลไว้ 4 ประการ แต่ละหลักเกณฑ์มีรายละเอียดและมีวิธีการตรวจสอบ ดังต่อไปนี้

6.1 ความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Credibility)

6.1.1 ผู้วิจัยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เฉพาะเจาะจงตามคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล สร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจกับผู้ให้ข้อมูล โดยการแนะนำตัวและอธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจ

6.1.2 วางแผนและดำเนินงานตามแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างระมัดระวัง และมีขั้นตอน

6.1.3 ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัยตระหนักถึงการป้องกันและลดอคติจากผู้วิจัยตลอดเวลา โดยระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้พยายามจัดกรอบแนวคิด (Bracketing) โดยตระหนักถึงความรู้เดิมแต่ไม่ได้นำมาเป็นส่วนประกอบแนวคิดและมีอิทธิพลในการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับการจัดการกับอคติจากสังคมของผู้ป่วยจิตเภท

6.1.4 มีการตรวจสอบการดำเนินการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้แก่อาจารย์ที่ปรึกษา โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม เริ่มตั้งแต่ นำข้อมูลที่บันทึกในแบบบันทึกการถอดความ ซึ่งได้มาจากการถอดความคำต่อคำ รวมทั้งการให้รหัสเบื้องต้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบการให้สัมภาษณ์และการให้รหัส แล้วนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำสำหรับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรายต่อไป และระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ พร้อมทั้งทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมตรวจสอบเป็นระยะ หลังจากที่ข้อมูลอิมตัวนำข้อมูลทั้งหมด รวมทั้งผลการวิเคราะห์ไปให้อาจารย์ตรวจสอบและปรับปรุงตามคำแนะนำ

6.2 ความสามารถในการพึ่งพา (Dependability) ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและอธิบายให้เห็นถึงการวิจัยอย่างมีขั้นตอน นำเสนอข้อมูลที่ละเอียดครบถ้วนและครอบคลุมทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามกระบวนการในการทำการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยเฉพาะการให้รหัส การสร้างประเด็นซึ่งได้รับการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

6.3 ความสามารถในการถ่ายโอนข้อมูล (Transferability) งานวิจัยนี้ไม่สามารถอ้างอิงไปยังประชากรได้ แต่อาจนำผลการวิจัยไปปรับใช้กับกลุ่มที่มีบริบทใกล้เคียงกับผู้ให้ข้อมูล ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการนำผลการวิจัยไปใช้ของผู้อ่านผลการวิจัย และยังหมายถึงการที่ผู้อ่านผลการวิจัยหรือผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแล้ว เข้าใจเรื่องราวและมองเห็นภาพของประสบการณ์ดังกล่าวเหมือนเกิดขึ้นกับตนเอง ซึ่งเรียกว่า "Audit trail"

6.4 ความสามารถในการยืนยันผลการวิจัย (Confirmability) จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อ การวิจัยนั้นผ่านเกณฑ์ทั้ง 3 ประการแล้ว ซึ่งประกอบด้วย

6.4.1 ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและบันทึกไว้อย่างเป็นระบบสามารถตรวจสอบได้ ทั้งการบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ด้วยเทปบันทึกเสียง การถอดเทปการสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ

(Verbatim) ข้อมูลการสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนโดยการอ่านบันทึกการถอดความพร้อมกับการฟังเทปซ้ำ

6.4.2 มีการทำ Field note ในแบบบันทึกภาคสนาม โดยจดบันทึกความคิด ความรู้สึก เหตุการณ์ รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นในสนามเป็นรายวัน เพื่อนำมาเตือนความทรงจำเกี่ยวกับเหตุการณ์ อารมณ์ ความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ใช้ในการตีความและวิเคราะห์ข้อมูลตามความเป็นจริงที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล

6.4.3 ผู้วิจัยใช้วิธีการอ้างคำพูด (Direct quotes) ของผู้ให้ข้อมูลในการนำเสนอข้อมูล โดยการใช้ถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลมากที่สุด เมื่อมีความจำเป็นต้องตัดคำพูดบางคำของผู้ให้ข้อมูลไป ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการกระทำเพื่อให้มีการสื่อความหมายที่กระชับชัดเจนขึ้น โดยที่ความหมายเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

6.4.4 การสรุปข้อมูลในขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ การให้รหัสข้อมูล (Coding) การจัดกลุ่มข้อมูล (Category) การสรุปประเด็น (Theme) ได้รับการทบทวนจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม